

Den halve Sommerstaldfodring, Fremgangsmåden ved samme, dens Fordele og hastige Udbredelse i Weile Amt.

(Indsendt fra det Kongl. Landh. Selskab.)

For at lette Udførelsen af den halve Staldfodring bruges af mange et aabent Skuur, som paa en Skraaning i Nærheden af et Vandsted og Vikke eller Kløver-Marken, reises op af ringe Træ, og af Gaardens Karle meget vel kan opføres. Skuurets indvendige Indretning er en Ekerligning af de forbedrede Kræbuse med Kodergang. Dets Bredde er 14 Alen, deraf Kodergangen a Fig. 1 og 2, fra 4 til 5 Alen, saaledes at man kan kjøre igjennem med et Læs Grønfoeder og kaste det af Vognen for Kræet. I Kodergangen er foran hver Koe nedslaaet en lille Pæl b med en Trænavl paa tværs, hvor Køernes Tære, naar de skal bindes, hænges til. Baasen e eller det Ruur Køerne staae paa, ere ikke mere end 2 Alen lange, hvorved disse tvinges til at række Hovederne over i Kodergangen og staae altid tørre, skjøndt lidt tvungne. Gravningen d er forsynet med en Kende f, hvortil tvende Stykker ringe Tommer med smaae Pæle besættes i Jorden i lige Afstand langs med Baasene. Denne lille $\frac{1}{2}$ Alen vide Kende broelægges. Her falder Gødningen, der saasnart Køerne igjen ere udlatte paa Græs, moyses ud og derefter strøes rigeligen.

Fig. 1.

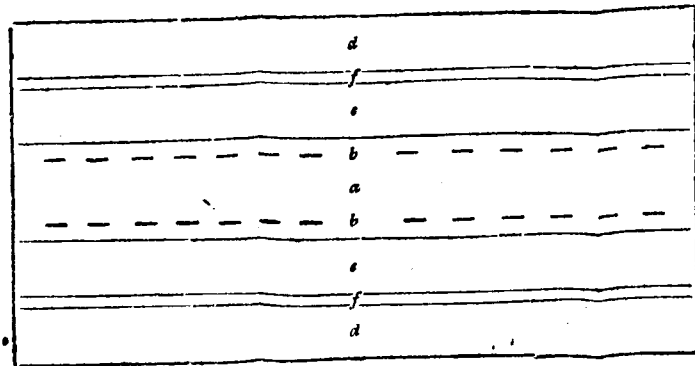

Fig. 2.

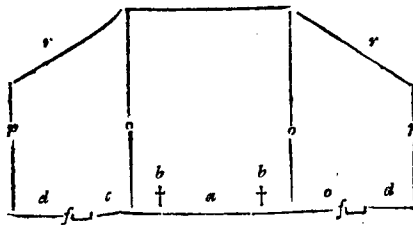

Fig. 3.

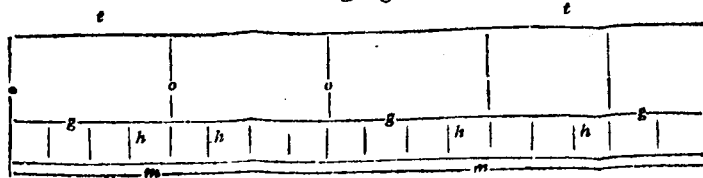

Fig. 3. viser det Gitterværk, hvorigjennem Køerne række Hovederne ind ad Fodergangen. Fagene's Bide retter sig efter Løsholtene's g Længde og er ligegyldig, naar den fornødne Styrke kun ikke tilstedesættes; dog maae den være afmaalt, efter det Antal Køer som i hvert Fag skal staae. Dækkene h staae en god Alen fra hinanden og ere $1\frac{1}{2}$ Al. lange, hvoraf $\frac{1}{2}$ Alen til Top og ligesaa meget i Jorden. Foran ved Fodergangen anbringes en Række gamle Hjelte eller Stager m., for at forhindre, at Køerne slænge det grønne Foder under Foderne.

De midterste Stolper o Fig. 2 og 3 ere $3\frac{1}{2}$ til 4 Alen over Jorden og de udvendige p $2\frac{1}{2}$ til 3 Alen. Koroven ere disse Stolper forsynede med en liden Gaffel, hvori Remstykkerne t hvile og Sparrene sammenføres igjen med disse paa den simpelfste Maade. Ere Sparrene t ikke lange nok til at naae hinanden, nøies man med et fladt Tag saaledes som Tegningen viser. Overs over Sparrene lægges Slynestænger og ovenpaa disse Hals, Long, Tang, Lør ic. som alt med Halsstimer eller Tækkegarn befæstiges. Taaets Hensigt er overhoved ikke saa meget at beskytte Kræet mod Regn og Uveir som mod Soelstraalernes Virkning.

Da en beqvem Indretning af Staldrummet altid meget letter Røgtningen, og da de fleste Krahuse mangler en Fodergang, indseer man let, at sliq Indretning, der koster saa lidet, i de fleste Tilfælde især paa store Gaarde vil være at tilraade,

saa meget mere som Transporten af den grønne
 Kløver eller Bifferne meget lettes, naar man an-
 bringer Skuret i Hoderkøbsen selv. Ogsaa lettes
 Indbindingen og Kobligen af Køerne meget, da
 man bagfra imellem Stolperne, der bære Skuret,
 kan lade 4, 5 til 6 Køer paa en Gang rykke ind
 paa deres Plads uden at løbne Tyrene, og ligeledes
 trække dem ud efter at de i Forveien fra Hodergan-
 gen af, igjen ere sammenkoblede. Indretningen
 med en anden Hodergang bidrager ogsaa meget til
 at Køerne tæde bedre op, hvilket ved en saa volu-
 minds og saa let fordærvelig Foder-Artikkel som
 grønne Biffer og Kløver er en god Ting.

Men, paa smaa Gaarde dertimod, hvor Jor-
 derne haves i Nærheden og Køernes Tab ikke er
 stor, undgaaer man gjerne den lille Bekostning.
 Stalden er da paa begge Sider forsynet med Luger,
 da det ellers vil blive for kvalmt for Kræet, thi det
 er af stor Viatlighed Køerne nyde en reen og sund
 Luft. I Stalden ligge Køerne renligere, naar
 Sommeren er fugtig, og Tilsynet er altid bedst
 naar de ere hjemme. Inidlereld vil man paastaae,
 at Brugen af tatte Stalde til den halve Stald-
 fodring har den Virkning: at Køerne ofte løbe
 om. Min Erfaring stemmer ikke hermed, thi i
 Fjor løb mine Køer slet ikke om, i Nar derimod
 have flere været 3 til 4 Gange til Tyr; og dog
 kom de begge Sommer ind om Natten. For
 nogle Nar siden stod mine Køer Nat og Dag ude
 og løbe dog ofte om, og atter en anden Som-
 mer

ved samme Behandling samme Køerne strax. Men maaſke at man der, hvor man vil have tagtaget dette Tilfælde, ikke har ſorget blandt andet for tilſtrækkelig frisk Luſt, og for en god Tyr.

Jeg kommer nu til den egentlige Røgtning eller Fremgangsmaaden ved den halve Staldføring. Almindeligviis tages Kræet ind om Dagen fra Kl. 6, 7 til 8 om Morgenen og forbliver der til Kl. 4, 5 eller 6 om Aftenen. Man retter ſig nemlig efter Dagens Længde. I de lænſte Dage forbliver Kræet lænſt ude og omvendt i de kortefte Dage den kortefte Tid. Saaledes ſtaaer Kræet under Tag i den varmefte Deel af Dagen, og tilbringer de kjølige Nætter under aaben Himmel. Hvo erkjender ikke Fordelene af denne Fremgangsmaade i meget varme Sommere eller ſaalange den ſtarke Hede varer? Men i en kold vaad Sommer, ſom den ſidſt henrundne, eller naar de lange kolde Nætter begynde, finde mange det rigtigere at følge den modsatte Omgangsmaade, nemlig at tage Kræet ind ſom Natten og lade det gaae ud om Dagen. Køerne nyde ſaaledes en mere tempereret og mindre afvejlende Luſt; ere ikke udfatte for ſaa megen Kulde og Fugtighed, og tilbringe den længeſte Deel af Døgnen i Stalden, hvorved meeft Gjødke ſamles. De enkelte Biſfedages Virkning undgaaer man let ved at binde en liden $\frac{1}{2}$ Alen lang Klods ved det ene Korbeen af de værſte Køer, ſom ſaaledes betages Muligheden at biſfe. Forfæterne af Kræets natlige Udebliven ſelv i ondt Veir have

ingen anden Grund for deres Mening en Kræts Forkjeling *), hvilket dog maae være ligegyldigt, naar Køerne kun staae ude i den mildeste Deel af Dagen. Imidlertid er den Bestyttelse, de aabne Skure i ondt Veir tilbyde Køerne, snarere værre end den Slud de i aaben Mark ere udsatte for, formedelst den stærke Træk der finder Sted under samme; derfor maae man nok, helst der hvor man bruger aabne Skure, lade Kræet blive ude om Natten, og overlade Fordelene af den natlige Indbinding i ondt Veir til Brugerne af tætte Stalde.

Køerne erholde 3 vel 4 Givter grønt Foder dagligen; man maae her som ved enhver anden Rætzning, passe, at ikke mere lægges for af Gangen end Kræet vil æde. Man kaster de grønne Bikker eller Kloveren fra Bognen, som tjører ad Fodergangen, eller hvilket er mindre beqvemt, man afløser Bikkerne uden for og da tilbæres det Kræet. Det grønne Foder søger man at skaffe Kræet saa frisk som mueligt, inden det visner, og slaaer det til den Ende ikke forend man vil opfodre det. Det bemærkes her, at naar Bikkerne eller Kloveren i vedholdende suatiat Veir ere meget baade, spores det strog ved mindre Mælk af Køerne, hvilket overhoved er Tilfældet saavel ved Eoring som Løsgang

*) At Slagtekra samler meest Lala, naar det i et tort Et-raar tilbringer Nætterne i aaben Mark, er mig vel bekjendt, men finder ingen Anvendelse paa Mælkeoer.

og heel Staldfodring. Givterne inddeler man efter Beslag, kun at det hver Dag skeer ved samme Klokkeslet og med en bestemt Orden. Man bruger Kløver, Vicker, Vikkehavre, Vikkebyg &c., hvortil giodskes, naar Jorden ikke har naturlig Kraft nok. Boghvede forkastes som een for vort Klimat for misliq Plante. Jo ringere Jorden er, jo mere Havre iblandes Vikkerne, og disse som udgjøre den halve Staldfodrings fornemste Støtte, saaes fra tidlig om Foraaret til sidst i Juni, hvorved de sidst saae endnu ere tjenlige til grønt Foder, det vil sijs saftige og grønne sidst i September. Vikker i den Tilstand, at Bølgene modnes, due ikke til Staldfodring. Derfor passer man omtrent hver 8de Dag at saae de fornødne Vikker, hvilket snart af Erfaring læres, og efter Jordmonnets Bestaafenhed er forskjelligt. Hvad som ved Staldfodringen ikke forbruges, slaaes, og afgiver som bekjendt et fortræffeligt Høe.

Fire Tøirslag, to om Morgen og to om Aftenen, ere sædvanligst: men naar man kan give 4 til 5 Givter grønt Foder, eller naar Dagene kortes og Tøirgræsset ikke længere ret vil frem, kan man nøies med 3 ja vel 2 Tøirslag i et Dogn. Men det er ogsaa Minimum, thi ellers slaaes Melken ufeilbarligen af. I ethvert Tilfælde maae de manglende Tøirslag erstattes med ligesaa mange Givter grønt Foder.

18e Bind 18e Hefte.

(5)

For at spare paa Tiden og lette Folkene Arbeidet, vandes gjerne om Morgenens, naar man binder ind og om Aftenen, naar man trækker til Marks. Imidlertid drikker Kræet ikke synderlig saa tidlig om Morgenens, hvorfor jeg foretrækker at vande Kl. 11 om Formiddagen.

Man søger nu saa snart Kræet er kommen i Løst igjen, og strøer rigeligen, hvortil den paa enhver Gaard aarligen forefaldende Omtæfning leverer Materialet. Møgvasdet flyder af sig selv bort, da Skuret er anbragt paa et afhængigt Sted, og man søger kun at lede dets Løb saaledes, at det kommer til Nytte. At samle Møgvasdet i Kisterne og kjøre det ud i en Tønde, er slet ikke bekjendt. Ved Jordblanding og Strømaterialets Anvendelse søger man at dæmpe den meget tynde Gjødning og at give den nogen Consistens.

Det Arbeide, den halve Staldfodring kræver mere end Løring, kan ikke anslaaes høiere end en Fjerdepart imod for. Paa Engelsøholm have 2 voxne Drengene passet 60 Køer, slaaet Vikkerne, besørget Transporten, røgtet, vandet og flyttet. Paa en anden Gaard passede en Karl med et Par Timers Hjælp af en Dreng: 36 Køer. Uter paa en anden Gaard vare 2 Karle nødvendige for at sommerstaldfodre 23 Køer, 8 Heste og flytte 30 tværede Kreature. Localiteten gjør megen Beskjæelliged heri.

Omkostningerne med Transporten af Vikkerne kan ikke komme i Betragtning, da om Sommeren altid findes ledigstaaende Heste paa enhver Gaard.

Den praktiske Nytte og de vigtige Følger den halve Staldfodring har haft, ere:

1. At Køerne have givet mere Mælk end sædvanligt. Saaledes have 60 Køer paa Gaarden Engelsholm, i en mager Egn, efter hele Juni igjennem at have staaet i Løir, givet 280 Potter Mælk dagligen. Den 1ste Juli begyndte den halve Staldfodring med Vikker, og frembragte efter nogle Dages Forløb et Plus af 100 Potter Mælk dagligen, altsaa over $\frac{1}{3}$ meer. I Stoustrup gave 30 Køer, saalange de toiredes, 204 Potter Mælk, men efter 14 Dages Brug af den halve Staldfodring gave de samme Køer 298 Potter, altsaa næsten $\frac{1}{3}$ mere. Paa andre Steder i en bedre Egn med mere frugtbare og overflødige Græsgange, har Forskjellen ikke været saa stor, men dog altid betydelig nok, til at Meierstuen kunde mærke den.

Årsagen hertil kan vel tildeels ikke nægtes, at være den Overflødighed, de grønne Vikker og Kløverens som staaes til Kræet foranledige, og som høist sjelden i saadan Grad findes Sted, hvor man toirer eller græsser allene. Men da Erfaring lærer, at 2 til 3 Løirslag dagligen ere uundgængelig nødvendige, og det Minimum hvortil man tør gaae, for at naae den høieste Mælk, Indtægt, saa synes det dog, at det mere fyndige Løirgræs spiller

Hovedbrøden ved Melke-Afføndringen, og at Vikferne eller Kloveren fornemmeligen kun tjene til en rigeligere Underholdning af det dyriske Legeme, og saaledes indirecte befordre en større Melke-Indtægt, da Tøirgræsset nu ganske kan virke paa Melkens Afføndring.

Man har ogsaa paa 3 Steder forsøgt heel Staldfodring, men mindre Melk var Resultatet paa de to. Derimod var man mere fornøiet paa det 3die Sted og havde ligesaa megen Melk som ved den halve Staldfodring.

2. Man har ved den halve Staldfodring naaet En af den hele Staldfodrings vigtigste Diemed, jeg mener Gjødningens Formerelse. Der hvor man med Energie har drevet Sagen, og holdt Krædet den længst muelige Tid i Huus, eller under de forhen beskrevne Skuur, og kun ladet det staae i Tøir saalænge som behøvedes for at faae de fornødne Tøirslag, lder har man samlet 3 til 4 Læs Gjødste à 1000 Pd. pr Høved, naar man ellers ikke har ladet det mangle paa Strøelse.

3. Den halve Staldfodring har bevirket, at man paa saadanne Gaarde, der formedelst stærk Høe, eller udvidet Kornavl, ikke kunne græsse deres hele Vinterbesætning, derved ere bleve satte i Stand til at holde en regelmæssig Besætning det hele Aar igjennem. Saaledes har man ved Hjælp af 5 Eder. Land à 14000 □ Alen med Vikke, havre bragt det dertil paa Gaarden Engelsholm, at nu holdes 60 Køer imod 26 som før udgjorde det

meste af Sommerbesætningen. Til Græsning for-
 brugtes circa 70 geometriske Edr. Land, hvorpaa
 dog endnu toiredes 18 Qvier. Altsaa ikke fuldt
 een Ed. Land pr. Hoved i heelt og alt, istedet for
 2 Edr. Land som i de foregaaende Aaringer medgif
 til Græsning. Staldfodringen begyndte den 1ste
 Juli og varede til den 25de September. Paa en
 Gaard i Nærheden af Fridericia bleve 36 Hoveder
 holdte paa noget over 18 Edr. Land Græsning og
 4 Edr. Land Klover og Vikker, altsaa hvert Hø-
 ved i alt paa circa 5 Skpr. Land. Staldfodrin-
 gen begyndte den 16de Juni, efter at Køerne hav-
 de staaet toirede i fuld Græs fra 17de Mai, og
 endtes medio September. Et andet Sted paa
 bedre Grund bleve 40 Køer, 7 Heste, 10 Kalve
 og 12 Faar, altsaa i alt omtrent 50 fuldvorne
 Hoveder holdte paa 18 Edr. Land Græsning og
 $1\frac{1}{2}$ Edr. med Foderurter som bleve slagne 2 ja
 noget 3 Gange. Hvert Hoved blev altsaa holdt
 paa $3\frac{1}{3}$ Skpr. Land geometrisk Maal. Endnu et
 andet Sted ogsaa paa gode Jorder i en luftefuld Egn,
 blev forbrugt: 7 Edr. Land Græsning og 2 Edr.
 Land Klover og Vikker til 22 Køer, 5 Stude og
 7 Heste. Altsaa $2\frac{1}{3}$ Skpr. Land pr. Hoved. Her
 begyndte Staldfodringen den 14de Juni og vedva-
 rede til den 5te Septbr. Paa en Gaard Norden
 for Vette, gav hver Koe 2 Potter Mælk mere dag-
 ligen. Staldfodringen begyndte den 14 Juni og
 endtes først i September.

Ved den halve Sommerstaldfodring har man altsaa et Middel til at udvide sin Sommerbesætning, eller formindste sine Græsmarker.

4. Man har indført den halve Staldfodring paa saadanne Gaarde og i saadanne Egne, der formedelst deres magre og skarpe Grund ellers ikke kvalificere sig til Foderurters Dyrføring, ved at benytte en Tost eller anden Plet Jord, der enten formedelst dens mere sids Beliggenhed og Blanding med Muldjord, eller en mere omhyggelig og fortsat Pleie, behandles skikket dertil, og saaledes kjendte dette Stykke Jords Omfang ofte ikke var af Betydning, dog tilveiebragte 1 til 2 Sivter grønt Foder dagligen til Besætningen, hvorved den magre Græsning er bleven drøiere og Kræet har faaet en rigeligere Føde. Saaledes er den halve Staldfodring ved Hjælp af en Tost paa 5 Tdr. Land bedre Jorder bleven muelig paa Engsholms ellers temmelig skarpe Jorder.

Den halve Staldfodring kan altsaa anvendes som et Middel til Græstrængens Afhjælpning i skarpe Egne, thi saa stedmoderligen har Naturen ei behandlet nogen Egn, at man ikke hist og her skulde finde en Plet Jord, der ved Hjælp af Sjodste kunde frembringe Vikker. De mange torvaatige Steder i Hedeanene, kunde efter foregaaende Udtørring blive skikkede hertil.

5. Overhoved er den halve Staldfodring anvendelig i ethvert Slags Jordbrug, og Betingelsen til dens Udførelse er hverken Vexeldrift, Kobbels

brug eller Trebangsdrift, men ifkun en, i Forhold til det øvrige Areal, ubetydelig Plet Koderurter. Allerede denne Omstændighed gjør dens almindelige Indførelse let og tjenlig.

Alt hvad jeg her har berettet ere praktiske Afendsgjæringer, som ere samlede paa Marken og hos prakticerende Landmænd. Man kan altsaa første Tid til dem, og dristig Skride til Efterligning.

Det største Beviis paa den halve Staldfodring's praktiske Nytte har man ellers i den Hastighed, hvormed den i kort Tid har udbredt sig her i Egnen saavel paa gode som paa ringe Jorder. Forvalter Risson var den første der i Aaret 1815 indførte den paa Bisbjerggaard med 40 Køer. Allerede Aaret derpaa blev den indført paa 5 andre Gaarde, og i nærværende Sommer atter paa 8 andre, hvoriblandt flere paa 60 til 70 Køer. Ligeledes ere mig mange Steder, hvoriblandt selv Bøndergaarde, bekendte, hvor den næstkommende Sommer agtes indført. En saa hastig Udbredelse af en landoekonomisk Nyhed, er vist en stor Anbefaling for dens Brugbarhed, og berettiger os til at tælle den blandt de nyttigste Forbedringer for vort Agerbrug.

Den hele Sommerstaldfodring vil ikke gjøre saa hastige Fremstridt. Vor Klimat, vor maadelige Jordbund paa mange Steder, den nærværende Indretning af vort Agerbrug, og den Omstændighed, at Køerne i de fleste Tilfælde give nu

bre Vælf, (?) vilke i lang Tid blive store Hindringer
for dens Udbredelse.

Hermed slutter jeg disse Bemærkninger og
ønsker den halve Staldfødring maae værdises den
Opmærksomhed, den vist i mange Hensender
fortjener!!!

Wagrethelund i November 1817.

E. Dalgas.
